

*PETHEŐ Attila*¹

Király József esperes-plébános elleni ítélet a Beneš-dekrétumok alapján

Abstract. Judicial Decision against Dean and Parish Priest József Király under the Beneš Decrees

This study analyses the 1946 People's Court trial of József Király, parish priest of Csicsó (Čičov), within the framework of the Beneš Decrees and Decree No. 33/1945 of the Slovak National Council. Based primarily on the records of the Komárno District People's Court and supplemented by diocesan and local ecclesiastical sources, the article reconstructs the charges, witness testimonies, judicial reasoning, and verdict in order to assess how post-war retributive legislation was applied to a representative of the Hungarian Catholic clergy in southern Slovakia. Ordained in 1921, Király combined pastoral service with active engagement in Hungarian minority politics. During the First Czechoslovak Republic, he held a leading role in the National Christian Socialist Party at the district level, and from 1939 he served as a member of the Hungarian Parliament. After 1945, these activities became the foundation of accusations that he had contributed to the dismemberment of Czechoslovakia in 1938 and supported the "fascist occupation". He was further charged with anti-Soviet agitation and collaboration. The court dismissed several concrete allegations for lack of evidence, including participation in secret meetings and direct incitement. Nevertheless, it found Király guilty of collaboration on the basis of his political functions, interpreting them as structural support for the Hungarian

---

¹ Selye János Egyetem Református Teológiai Kar, Szlovákia; e-mail: petheoa@uj.s.sk.

regime. On 28 August 1946, he was sentenced to six months' imprisonment, confiscation of property, and five years' deprivation of civil rights, with no right of appeal. The case reveals the predominance of political categorization and collective responsibility over individualized assessment. While mitigating factors – such as Király's documented assistance to persecuted persons and his own arrest by the Arrow Cross regime – were acknowledged, they did not alter the court's fundamental logic. The study's relevance lies in its micro-historical contribution to the historiography of transitional justice in Central Europe. It demonstrates how the Beneš Decrees functioned not only as instruments of accountability but also as instruments of minority policy and post-war state consolidation. By juxtaposing judicial practice with contemporary Catholic episcopal memoranda criticizing collective punishment, the article highlights tensions between ecclesiastical moral discourse and state retribution. As such, the trial of József Király provides an instructive case study for understanding the intersections of minority politics, church–state relations, and legal reckoning in the aftermath of the Second World War.

Keywords: Beneš Decrees, people's courts, Hungarian minority, Catholic Church, collective guilt

Bevezetés – Király József esperes-plébános életútja

Király József 1897-ben Zselízen született. 1921-ben szentelték pappá Bécsben. Tallósi és diószegi szolgálat után, 1923-ban Komáromba került segédlelkésznek, ahol a Katolikus Legényegylet szervezésében járt élen. Ilyen minőségében 200 dél-szlovákiai zarándokot vezetett Mariazellbe. 1927-ben lett Csicsón plébános, 1936. március 7-én esperesnek nevezték ki ugyanott. A Marianum Internátus Egyesület jegyzője volt, a Szent Ágoston Társulat végrehajtóbizottságának a tagja, a Szent István Társulat tagja. 1928-ban az ellenzéki magyar pártok listáján a Komáromi járásban kapott politikai szerepet; egészen 1938-ig töltött be politikai tisztséget.² 1929-ben kiadta és szerkesztette a *Szűz Mária Új Virágokertje* című hitbuzgalmi folyóiratot. 1939 júniusától a budapesti országgyűlés képviselőházának a meghívott tagja volt. 1939 áprilisában a kormányzó *Signum laudis* kitüntetésben részesítette. 1942 májusában a kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére Király Józsefnek közhasznú

---

² N. N.: Az egyesült párt népvédő munkája a komáromi járási képviselőtestületben, In: *Prágai Magyar Hírlap*. 17. 48. 6.

érdemei és tevékenysége elismerésül kormányfőtanácsosi címet adományozott,³ majd ugyanezen év novemberében a *Komáromi Lapok* szerint Király József országgyűlési képviselőt katonai szolgálatra hívták be.⁴ 1943 áprilisában már a Magyar Élet Pártja komáromi választmányi ülésén számolt be a hadikórházakban szerzett tapasztalatairól. 1943. december 17-én az Országgyűlés Király József mentelmi jogának a felfüggesztését kérte Hinléder Fels Jenő⁵ Komárom Vármegye Tiszti Főügyészének kérésére, a „közszükségleti cikkek jogellenes elvonása” címén.⁶ A kifejezés elsősorban a történelmi jogban, konkrétan a háborús vagy rendkívüli állapotok idején elkövetett bűncselekmények kontextusában értelmezhető. Az 1939. évi II., a honvédelemről szóló törvénycikk a háború idejére vonatkozóan büntetendő cselekménynek minősítette a közszükségleti cikkek jogellenes elvonását. A jogszabályok meghatározták, hogy melyek a közszükségleti cikkek, amelyek közé jellemzően az élelmiszerek, ruházati cikkek, bútorok és tisztítószeres tartoztak. Az Országgyűlés nem fosztotta meg mentelmi jogától Király Józsefet. 1943 végétől passzívvá vált a politikai életben, de képviselői helyét megtartotta, elsősorban a mentelmi jog miatt. A Magyarország német megszállása idején Király József csicsói esperes-plébános már ismert volt a régióban németellenes álláspontjáról és humanitárius tevékenységéről. A Gestapo célkeresztbe vette részben politikai nézetei, részben pedig az üldözöttek segítése miatt. 1944. október 17-én letartóztatták. Az elhurcoltak közül Berecz és Király 1944. december 29-én Tanynál megszöktek a Csillagerődből Sopronkőhidára majd Dachaubába tartó menetből, ahogy később erről szólunk. Szökésében és későbbi rejtegetésében kulcsszerepük volt a csicsói irgalmas nővéreknek, akik segítettek neki elrejtőzni üldözőik elől. A szöktetésről a csicsói szájhagyományokat ismerő Nagy Amália amatőr helytörténész elmondásaiból értesülhettünk, aki korábbi visszaemlékezésekre hivatkozva beszélt nekünk erről. Király József ezután Magyarországon bujkált Apor Vilmos védnöksége alatt, majd hazatért. A csehszlovák hatóságok 1945 után a szentgyörgyi internálótáborba viszik Király József csicsói esperest,⁷ de erről csupán szóbeli emlékezet él a faluban, írásbeli bizonyítékot nem

³ Rövid hírek, In: *Komáromi Lapok*. 63[1942]. 22. 6.

⁴ Uo.

⁵ Hinléder Fels Jenő a Szálasi kormány idején is tisztségében maradt, illetve a neve megjelent a Nyilaskeresztes Párt irodájával kapcsolatos dokumentumokban.

⁶ *Képviselőházi Napló*. 1939. XIX. kötet, 1943. december 10. – 1944. november 9. 210.

⁷ ROTH, Pavol (1988): *Zberné, internačné a pracovné tábory a tábory nútených prác na Slovensku a v Čechách*. Levoča. 23.

találtunk erre. 1946-ban kezdődik az új rendszer általi meghurcolása, ami rendőrségi kihallgatásokat, elzárást, megfigyelést jelentett. Helytállásával a felvidéki magyar ellenállás és az egyházi humanizmus egyik kiemelkedő példája lett a korszakban.

Letartóztatás, kihallgatások

1946. február 27-én kapta feladatul Ján Parašín őrmester és Jozef Kall-Bosak a komáromi OBR-tól,⁸ hogy vegyék őrizetbe és hallgassák ki Király Józsefet. 1946. március 19-én történt meg a kihallgatás. Két tanú, Koloman Katona és František Solčan csicsói postamester előtt folyt a kihallgatás államellenes cselekedet miatt.⁹ Ők maguk olyan külső személyekként lettek a helyszínre hívatva, mint akiknek van információjuk a bűncselekményt illetően. A kihallgatásról írott március 22-i jegyzőkönyvben rögzített tényállás szerint 1938-ban a Felvidék visszacsatolásán dolgozott titokban, és ebből az okból többször vett részt titkos találkozókön Július Sándor csicsói házában. 1938. november 7-én a saját, magyar zászlókkal feldíszített autójával, amin a „Felszabadultunk!” felirat volt a tanúk szerint, ment Medvére és Komáromba, és itt fogadta a magyar honvédeket. Ezen a „várt napon”¹⁰ szónokolt a csicsói szövetkezeti kisbolt előtt is, ahol elsősorban a katonákat üdvözölte, és többek között így fogalmazott: „Felszabadultunk, és bízunk benne, hogy nem tér vissza a 20 év elnyomás.”¹¹

1939. június 30-tól a magyar országgyűlés tagja volt. Annak érdekében, hogy ezt a tisztséget zavartalanul gyakorolhassa, egy káplánt kapott a plébániára, aki helyette végezte a szolgálatot a tanúk vallomása szerint. Továbbá 1943. november 4-én őrnagyi rangban vett részt a Vöröskereszt küldöttjeként a keleti fronton, ahol a Nikolajev és Sary Oskol településeken levő hadikórházakban a sérült magyar katonáknak osztott karácsonyi csomagokat. Itt a szovjet hadsereg elleni kitartó küzdelemre is biztatta a katonákat. A Don mellől 1943. december 8-án tért haza, majd 1944 januárjában egy csicsói filmvetítés

---

⁸ A rövidítést Csehszlovákiában használták a „nemzeti felszabadítási harcot” szolgáló rendvédelmi erők megnevezésére.

⁹ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MVSR), Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, Okresné ľudové súdy (OLS) Komárno, Register obžalovaných, 680/46., spis 26/346. Skutková podstata (Tényállás).

¹⁰ Felvidék visszacsatolásának napja 1938-ban.

¹¹ Uo.

alkalmával, a propagandafilm vetítés szünetében a szovjetek elleni beszéddel agitált. A tanúk szerint azt mondta, hogy senki nem számíthat semmire az oroszoktól, mert azok az állataikkal laktak és napraforgómagot esznek. Király József mint a Magyar Élet Pártjának a tagja buzgón dolgozott ennek a fasiszta pártnak az érdekében, és már 1938-ban hozzájárult Csehszlovákia szétrombolásához, foglalta össze Parašín az 1946. február 27-i 209/46-os parancs alapján levezetett kihallgatáson elhangzottakat a tanúk aláírását nélkülöző iraton. František Solčan postamester szerint Király József már 1938-ban titkos találkozókra vett részt Sándor Gyula csicsói házában, ahol Dél-Szlovákia Magyarországhoz való csatolásán dolgoztak, Csicsón pedig elsőként fogadta a bevonuló magyar katonákat a plébános. Koloman Katona vallomásaiban elmondta, hogy 1944 januárjában a csicsói mozi-teremben a Szovjetunió ellen agitált Király József. A jegyzőkönyvet felvevő őrmester szerint ezek az esetek arról tanúskodtak, hogy Király József ellenségesen állt a csehekhez és a szlovákokhoz, annak ellenére, hogy maga is szlovák felmenőkkel bírt. A magyarsággal szimpatizált, sőt magát magyarnak vallotta, és a nevét is magyarosította Král-ról Királyra, ezzel bizonyítva magyar hazafiúi érzéseit.¹²

Király József 1946. március 19-én már mint gyanúsított vett részt a csicsói községházán tartott kihallgatáson, amikor már Jozef Vaška községi elöljáró is jelen volt. A vádakra válaszul tagadta, hogy Dél-Szlovákia visszacsatolásán dolgozott volna titokban, ahogy azt is, hogy Csehszlovákia ellen szólalt volna fel a visszacsatoláskor. Azt elismerte, hogy 1938. november 7-én Medvénél és Komáromban üdvözölte a bevonuló csapatokat, de nem adott hangot Csehszlovákia-ellenes gondolatoknak. Szintén elismerte, hogy a magyar országgyűlés képviselője volt 1939. június 30-tól, és azt is, hogy a Vöröskereszt megbízásából a keleti fronton járt. Az esperes tagadta, hogy a szovjetek ellen folytatott propagandát a hadikórházban vagy a csicsói moziban, hiszen papként ilyet nem is lett volna illendő tennie.

A népbíróóságok működése Szlovákiában

A csehszlovákiai népbíróóságok ítélkezési eljárása jogilag hasonló alapokon nyugodott, mint a magyarországi, de a célja eltért attól. Itt a pereknek az alapját az 1945-ös Beneš-dekrétumok adták. A rendszer két fő szinten működött: a legfőbb politikai vezetők

---

¹² Uo.

ügyében ítélező Nemzeti Bíróság (*Národný súd*) és a regionális ügyeket tárgyaló Járási Népbíróságok (*Okresné ľudové súdy*) szintjén. A járási népbíróságok megközelítőlegesen 20.470 ember felett ítéleztek Szlovákia területén.¹³ Az ügy menete során a vádlott ellen elfogatóparancsot adtak ki, és a tanúk meghallgatása után jogosnak vélt vádpontok alapján a népbíróság elé utalták az ügyet. A tanúk vallomását Csehszlovákiában ebben az időszakban leginkább a kollektív bűnösség elvének vagy a kollaboráció vádjának az igazolására használták. Ezután, amennyiben ügy ítélték meg a vádlottat, internálták vagy fogdában tartották az ügymenet ideje alatt. A népügyész volt az, aki a vádat képviselte a nép nevében, de ő nem csupán a vádat képviselte, hanem döntő befolyással volt a nyomozati szakaszra is. A járási népbíróságok ítéletei ellen sok esetben nem volt helye fellebbezésnek.

Király József a népbíróság előtt

Az 1946. március 28-án kelt levél szerint a 33/1945. Szlovák Nemzeti Tanácsi (továbbiakban: SZNT) rendelet,¹⁴ valamint az 55/1945. törvény 35§ 2. bekezdése szerint a vád letartóztatásra és elzárásra javasolta Király József csicsói plébánost, mert aszerint feltételezhető volt, hogy bűncselekményt követett el a 33/1945. törvény 2–3§ értelmében, és ráadásul a szökés veszélye is fennállhat.¹⁵ Itt szeretnénk jelezni, hogy a vádló, azaz az ügyész, ebben az esetben valószínűleg az 55/1945-ös törvény számát elírhatta, hiszen ez a csehszlovák kormányrendelet a mezőgazdasági termelés irányát határozta meg a háború utáni években.¹⁶ A lényegen azonban ez mit sem változtatott, hiszen 1946. április 4-én

---

¹³ MALATINSKÝ, Michal (2016): Slovensko a retribúcia v rokoch 1945–1948, In: *Securitas imperii*. 1. 166. Prága.; SOMOGYI, Alfréd (2023): A magyar szlovák lakosságcsere hatása a felvidéki református egyházra. In: *Teológiai Fórum*. 2023/1. 120–134.

¹⁴ 33/1945. sz. rendelet a fasiszta bűnösök, megszállók, árulók és kollaboránsok megbüntetéséről és a népbíróság létesítéséről.

¹⁵ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., spis 680/46. Határozat.

¹⁶ 55/1945. sz. kormányrendelet, amellyel felhatalmazza a mezőgazdasági minisztert a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos intézkedések meghozatalára. Elérhető itt: <https://www.aspi.sk/products/lawText/1/11881/1/2/narizeni-c-55-1945-sb-kterym-se-zmocnuje-ministr-zemedelstvi-k-opatrenim-v-zemedelske-vyrobe> (utolsó megtekintés dátuma: 2026. IV. 25.).

elrendelték a plébános előzetes letartóztatását.¹⁷ Április 8-án a Komáromi Kerületi Bíróság Börtönigazgatósága levele arról tanúskodik, hogy reggel 7 órakor a kolozsnémai rendőrök kollaboráció okán fogdába kísérték a plébánost.¹⁸ A kolozsnémai Parašin őrmester jelentése szerint Király József, Csicsó 37. szám alatti lakost már április 6-án letartóztatták.¹⁹ A nagyszombati püspökség általános helynöke 1946. április 11-i levelében magyarázatot kért arra vonatkozólag a járásbíróstól, hogy miért tartóztatták le az esperest, és arra kérte a hatóságokat, hogy minél hamarabb folytassák le a vizsgálatot, hiszen a nagyszombati püspökség területén paphiány volt, és az egyházmegye déli részéről 44 katolikus papot utasítottak ki Magyarországra, ez pedig a hívők lelkigondozását hátráltatta.²⁰ Válaszában az ügyész azt írta a püspöki helynöknek, hogy Király József az SZNT 33/1945. számú rendelete alapján le lett tartóztatva.

Április 10-én vitték az esperest az első kihallgatásra, ahol Anton Bajo jogtanácsos a vád képviselőjében ismertette vele az ellene felhozott vádpontokat. Az általa aláírt jegyzőkönyvben elmondta, hogy a vádakat megértette, de nem érzi magát bűnösnek. Saját életrajzi adatokat közölt a jogtanácsossal, és elmondta neki, hogy szolgálata mindenütt egyházi és szociális alapokra támaszkodott. Hangsúlyozta, hogy mindezek miatt lett a keresztény-szocialista pártnak a járási ügyvivője, és ezen a tagságon kívül semmilyen módon nem kötődött az 1938-as visszatérés körüli eseményekhez. Igaztalanak tartotta a vádat, miszerint tevékenyen részt vett az okkupációban, és azt állította, hogy sosem vett részt találkozókon ebből a célból Sándor Gyula házában. Kiemelte, hogy a nagyszombati érsekség engedélyével egyetlen lapban publikált, az pedig a *Szűz Mária Új Virágokertje* című hitbuzgalmi lap. Tagadta, hogy 1938. november 7-én bármilyen üdvözlő beszédet mondott volna a bevonuló magyar csapatok tiszteletére, illetve kiemelte, hogy nem beszélt a magyar katonákkal. Elmondta azt is, hogy sosem volt az autóján üdvözlő felirat, és ezzel nem is ment a magyar csapatok üdvözlésére, sőt Csicsón a faluvezető hivatalos felkérésére

---

¹⁷ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., spis 6/446, Letartóztatási végzés.

¹⁸ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., spis 58/46, Őrmester levele Király József elzárásáról.

¹⁹ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., spis 317/46, Őrmester levele Király József letartóztatásáról.

²⁰ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 19. melléklet, A püspöki helynök levele a népbírósághoz.

vett részt a csapatok fogadásán – ahogy később Komáromban is hivatalos meghívásra érkezett a bevonuló csapatok üdvözlésére –, de beszédet nem tartott. Egy olyan eseményre azonban emlékezett a bécsi döntés kihirdetése után, amikor a csehszlovák tisztnek engedelmességet levetette a magyar zászlót a templom tornyáról, de jelezte, hogy a zászlót a tudta nélkül függesztették ki. 1939 elejétől a vármegyei hivatal mellett működő felülvizsgáló bizottság (*preverovacia komisija*)²¹ tagjává nevezték ki. Elmondása szerint itt valamennyi állami és közalkalmazotti, illetve papi személy múltját alapul véve ellenőrizték az általuk végzett feladatokra való alkalmasságukat. Vallomása szerint ilyen minőségében lehetősége adódott védelmébe venni Eugen Sikora ógyallai plébánost, Anton Kubík felsőszemerédi plébánost, valamint František Neiber bajcsi plébánost. Egyes magyar sovinszták részéről kifogások merültek fel, de közbenjárásának köszönhetően, annak ellenére, hogy ők szlováknak vallották magukat, a szolgálati helyükön maradhattak. Rajtuk kívül az állami- és közalkalmazottak közül a nemesócsai Ferdinand Roth orvost és a csicsói Michal Rudinskyt is sikerült megmentenie. Elmondta, hogy ezt követően Komáromban az utcán megállította őt Wojtovics Richárd őrmester, aki később a nyilasok vezetője lett, hogy a városi főkönyvelő Herceg István kiutasításában segítse. Ezt ő visszautasította, ezért kellemetlen következményekkel fenyegette meg őt Wojtovics. Ezután a későbbi nyilas vezető fel is jelentette őt, hogy hívják vissza az ellenőrző bizottságból, mert a szlovákokat pártolja. Ezt onnan tudta meg, hogy ezt a levelet később a bizottsági tagoknak megmutatták.²² Vallomásában elmondta, hogy 1939 júniusában az Esztergomi Érsekség kérésére elfogadta a Magyar Országgyűlésben a képviselői mandátumot a Felvidéki Párt színeiben, ami később fuzionált a Magyar Élet Pártjával, ahol Jaross Andor²³ is dolgozott. Ebben a pártban maradt továbbra is, annak ellenére, hogy Imrédy Béla²⁴ és Jaross folyamatosan hívták őt az általuk alapított Magyar Megújulás Pártjába. A saját politikai tevékenységéről azt vallotta Király, hogy mindig a szociális-gazdasági terület talaján állva, a saját vármegyéje érdekeit

---

²¹ Ezek a bizottságok vizsgálták, hogy az adott személy hűséges volt-e a nemzethez a Trianon utáni Csehszlovákiában. Később egy hasonló, magyarokat vizsgáló bizottságot alapított a csehszlovák hatóság.

²² MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Zápisnica (Jegyzőkönyv).

²³ Jaross Andor (1896–1946), felvidéki magyar politikus, 1938-tól a felvidéki ügyek tárca nélküli minisztere volt, majd belügyminiszter.

²⁴ Imrédy Béla (1891–1946), Magyarország miniszterelnöke.

szem előtt tartva végezte képviselői munkáját. Négy felszólalását említette meg, ahol az árvízvédelem, a tanítóság és az egyház érdekében emelt szót. Jarossék ellenében is hangot emelt a XIII. Piusz pápa békét védő kezdeményezésének támogatására.²⁵ 1941-ben, amikor Magyarország hadat üzent a Szovjetuniónak, elmondása szerint ő nem vett részt a döntésben, hiszen Bárdossy miniszterelnök ezt csupán bejelentette a törvényhozásban, de nem szavaztatta meg a képviselőkkel. Ekkor több képviselővel megbeszélést tartottak, és közösen elítélték a hadüzenetet. Elmondása szerint a Komáromban tartott havi hivatalos fogadónapjai alkalmával magyaroknak és szlovákoknak egyaránt segített. 1942-ben mint tábori lelkész vonult be, és a Magyar Vöröskeresztnél kellett Budapesten szolgálatra jelentkeznie. Ebben a minőségében került a keleti frontra, ahol a katonakórházak és a vöröskereszt vonatainak ellenőrzése és felügyelete volt a feladata. Karácsony előtt a kórházakban a karácsonyi csomagok kiosztásának szervezése és elvégzése is rá hárult. A katonakórházakban miséket is tartott, és lelki segítséget nyújtott a kórházi kezelés alatt álló katonáknak. Emlékezete szerint 1942 novembere elején érkezett a frontra, ahol mindösszesen néhány hetet töltött. Elmondása szerint még katonai egyenruhája sem volt, csupán a Vöröskereszt egyenruháját és őrnagyi rangjelzését viselte.²⁶ A németekkel való szövetséget mindvégig ellenezte, amit a fronton töltött idő még inkább megerősített benne. 1943 végén, látva, hogy a német befolyás erősödik a magyar politikára, visszavonult a politikától, de a képviselői immunitás miatt parlamenti mandátumát nem adta vissza. Ezt az is bizonyítja, hogy jelentést tett erről az egyházi főhatóságoknak is, és kérte, hogy az őt helyettesítő káplánt, Benedek Józsefet hívják vissza, hiszen ő a gyülekezetével teljes erőbedobással fog foglalkozni.

Amikor Szálasi 1944. október 16-án átvette a kormányzást, Magyarország német megszállását követően, már másnap, október 17-én letartóztatták őt a nyilasok Wojtovics Richárd és Romhányi Aladár megyei nyilas vezetők parancsára, majd a Monostori Erődbe szállították. Hivatalosan arról tájékoztatták, hogy Vajna Gábor belügyminiszter parancsára tartóztatták le, és 1944. október 27-én azért engedték szabadon, hogy Szálasi 1944. november 3-i megválasztásán szavazhasson a parlamentben. Ő azonban nem vett részt az ominózus ülésen, és levélben tiltakozott az ülésvezetőnél, hogy képviselői immunitását

---

²⁵ MVSР, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archiv Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Zápisnica (Jegyzőkönyv).

²⁶ Uo.

megsértették, és jelezte, hogy többé nem vesz részt az országgyűlés ülésein.²⁷ Vallomása szerint 1944. november 16-án ismét előállították, és a Csillag Erődbe szállították, ahonnan 1944. december 29-én egy menetel elindították őt is, akkori ismeretei szerint Sopronkőhidára. A menetből azonban Tanyánál sikerült elszöknie, és Csicsóra ment Somogyi Antal²⁸ esperessel, aki szintén vele volt a fogságban. Éppen a faluban tartózkodott Rudinszky Lukács segédjegyzőnél Alojz Androvič, aki Szlovákia budapesti és berlini katonai attaséja volt. Az ő autójával sikerült Apor Vilmoshoz szökniük Győrbe, aki elbújtatta őket. Vallomásában az esperes elmondta azt is, hogy a nyilasok ekkor őrizetbe vették a csicsói zárdában lakó Papp Margit nevű tanítónőt, aki nem volt hajlandó elárulni, hogy hová szökött. A püspökségről Ekecsre utazott, ahol a körzeti parancsnokságon kapott egy hivatalos elbocsátó levelet, amivel szabadon mozoghatott, de rendőri felügyelet alatt állt továbbra is. Erről egy korabeli szabadonbocsátási igazolvány tanúskodik, amit a Magyar Királyi Komáromi Honvéd Büntetőintézet vezetőfoglára fogalmazott a belügyminiszter 19029/VII.a. 1945. sz. rendelete alapján.²⁹ Visszatért a csicsói plébániára, ahol ekkor hét katona lakott egy nyilas ezredes parancsnoksága alatt, akik amazt a plébánia egyik szobájába zárták. Itt még a vele együtt lakó édesapjával sem beszélhetett, akit később eltávolítottak onnan azzal a váddal, hogy kommunista, ami természetesen leginkább rá nézve volt kompromittáló. Innen újra visszaszökött Győrbe Apor Vilmoshoz,³⁰ ahol egészen 1945. február 12-ig maradt, hiszen a püspök megbízta őt, hogy szolgálati helyéül foglalja el a Rábaszentmihályi plébániát.³¹ Innen február 20. környékén visszament Csicsóra, ahol Bödők József polgármester arról tájékoztatta, hogy a nyilasok körözik, és már német fogságban szerették volna őt tudni. Emiatt visszatért Rábaszentmihályra, ahol május 17-ig tartózkodott, majd újra Csicsóra ment, ahol a letartóztatásáig élt. Rábaszentmihályi tartózkodásáról Barbély Károly plébános állított ki igazolást, benne azzal a megjegyzéssel, hogy kiségitő lelkészként szolgált,

---

²⁷ Uo.

²⁸ Somogyit egyébként a megszálló német hatóságok és Hitler elleni kijelentései miatt tartóztatták le. Apor Vilmos közbenjárására a győri kórház fertőzőosztályán bújtták mint beteget. 1945 áprilisában ő adta fel az utolsó kenetet Apor Vilmos püspöknek.

²⁹ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 14. melléklet, Szabadonbocsátási igazolvány.

³⁰ Apor Vilmos (1892–1945) boldoggá avatott magyar vértanú püspök.

³¹ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 15. melléklet, Apor Vilmos levele.

és három településen tartott nagyböjti lelkigyakorlatokat.³² Rábamentmihály község bírása is igazolta, hogy Király József a nyilasok elől menekülve, a győri püspök által lett kihelyezve, és Rábamentmihályon, Rábacsényben és Bodonhely községekben szolgált 1945. február 12-től május 16-ig.³³

Arra a vádra is megválaszolt vallomásában, miszerint a csicsói moziban a szovjetek ellen bujtogatott volna. Elmondása szerint 1944 januárjában egy Vöröskereszt által szervezett elsősegélynyújtó tanfolyamon beszélt a keleti fronton megtapasztalatról és hangsúlyozta, hogy nehéz lesz Európának egy olyan nemzeten felülkerekedni, ahol az anyák több gyermeket nevelnek, és ha kell, akkor napraforgó magon is megélnek. Itt jelezte, hogy semmilyen propagandafilm vetítésén nem vett részt.³⁴ Maga melletti tanúskodásra kérte, hogy idézzék be Rudinszky³⁵ Lukács jegyzőt, Mészáros Lajos helyi komisszárt, Sándor György asztalost, Bödök József gazdálkodót, Király Helia tanító-apácát, Rudinszky Valériát és Lukovics Lászlót, a csicsói szövetkezet vezetőjét.³⁶

A népbírósági perbe beidézett tanúk vallomásai

A Király József által beidézett tanúk közül Rudinszky és Mészáros aláírásával az iratanyagban egy 1945. június 30-án, Csicsón kelt több oldalas levél található.³⁷ Ebben tulajdonképpen megerősítik az esperes által állítottakat, sőt egyes kiegészítő adatokat is találhatunk az iratanyagban Király megpróbáltatásait megerősítendő. Csicsói fogságát Czervesz Károly parancsára rendelték el, aki a szeretőjével – egy özvegy hölgygel – együtt szintén a plébániára hurcolkodott be. Ők dobták ki a csicsói plébániáról ekkor kommunizmus

---

³² MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 12. melléklet, Igazolvány.

³³ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 13. melléklet, Községi bizonyítvány.

³⁴ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Zápisnica (Jegyzőkönyv).

³⁵ Rudinszky neve néhol Rudinszkyként szerepel.

³⁶ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Zápisnica (Jegyzőkönyv).

³⁷ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 16. melléklet, Dokumentumokkal alátámasztott tények Király József csicsói működéséről.

vádjával Király József 77 éves édesapját és a 25 éves Séfer Erzsébet bejárónőt. Ezt azért tartjuk az ügy fontos adalékának, mert jó képet nyújt arról, hogy a nácik által a kommunistákhoz kötött Király felett a Beneš-dekrétumokat felhasználó kommunisták mondtak ítéletet. A letartóztatók egyébként a plébániát magát a kommunizmus és a „ruszofilizmus” melegágyaként jellemezték.³⁸ Rudinszký Lukácsot 1946. május 8-án beidézték tanúként, aki elmondta, hogy Király mindig becsületes volt és a szlovák kolonisták érdekében is szót emelt, ha szükséges volt. Az esperest egy szociálisan érzékeny embernek állította be, és elmondta, hogy nem dolgozott a visszacsatoláson, ahogy Csicsón sem üdvözölte beszéddel a bevonuló katonákat, hiszen ott Kálnoky Sándor gróf és Kúr Géza református lelkész mondott köszöntőt. Vallott arról is, hogy a *preverovacia komisja* tagjaként sok embernek segített, amiért Wojtovics Richárd feljelentette őt.³⁹ A másik tanú Rudinszký, született Heney Valéria is megerősítette a korábbiakat, azaz, hogy Király sosem volt a szlovákság ellen, sőt védelmébe vette azokat szükség esetén, ahogy a férje esetében is tette. A harmadik tanú arra emlékezett, hogy a visszacsatolás idején a csehszlovák katonaság jelenlétében az esperes nyugtatta az embereket, nehogy meggondolatlanságot kövessenek el. A negyedik tanú, Bödők József is Király mellett vallott, sőt elmondta azt is, hogy a németek ki is akarták végezni az esperest a faluban. Az ötödik tanú, Lukovics László arra emlékezett, hogy a plébános azt mondta nekik, hogy a németeknél jobb az orosz, mert az orosz békén hagyja a templomot legalább. Sándor Gyula is a plébánost pártolta.

A szlovák nemzetiségű csicsói lakos František Solčan postamester, akinek a vádjai voltak esperese letartóztatásának pillérei, vallomásában elmondta, ő azt hallotta, hogy Király József titkos találkozókra vett részt Sándor Gyula házában, ahol a visszacsatoláson dolgoztak. Azt is hallotta, hogy feldíszített autójával üdvözölte a bevonuló magyar csapatokat és, hogy a bolt előtt szónokolt az esperes. Azt is felhozta ellene, hogy a magyar telefonkönyvben úgy volt feltüntetve Király mint a kormányzó titkos tanácsosa. Továbbá megjegyezte, hogy Király József szlovák származású.⁴⁰ A következő tanúmeghallgatásokra 1946. május 25-én került sor. Szűcsné, született Németh Erzsébet azt vallotta, hogy nem emlékszik rá, hogy a fia František Solčan előtt arról beszélt volna, hogy Király József

---

³⁸ Uo.

³⁹ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 21. melléklet, Tanú kihallgatási jegyzőkönyve.

⁴⁰ Uo.

Sándor Gyulához járt titkos tárgyalásokra, ahogy arra sem emlékezett, hogy az esperes egyáltalán ott volt-e a magyar csapatok fogadásánál Csicsón. De vallomásában azt is elmondta, hogy nem tud állást foglalni abban sem, hogy a fia, František Solčan szavahihető-e.⁴¹ Katona Kálmán arra emlékezett, hogy az esperes mezőgazdasági munkásokkal találkozott, de azt nem tudta, hogy politikai vagy vallási összejövetelekről volt-e szó. Arra emlékezett, hogy a moziban egy filmvetítésen az oroszországi élményeiről beszélt Király, aki ott elmondta, hogy nagy szegénységben élnek az oroszok, viszont az őket segítő orosz nőket erősnek írta le. Müllerné, született Fodor Márta elmondta, hogy zsidóként Király József két hónapon át bújta a kolostorban. Később őt a családjával együtt Auschwitzba deportálták, ahonnan szerencsével hazatért, de az esperesnek mindvégig hálás maradt.⁴² Az 1946. május 27-én kihallgatott Fábikné, született Domonkos Eszter, aki Sándor Gyulával szemben lakott, vallomásában elmondta, hogy az 1937–38-as években sosem látta a házba bemenni Király József esperest, de azt tudta, hogy František Solčan-Szűcs családjával nézeteltérése volt a plébánosnak, mert azok nem fizettek a használt föld után bérletet neki.⁴³

A népbíróság a döntését tanúk meghallgatása után hozta meg, melyhez a *Komáromi Lapok* egyes számainak tartalmát is alapul vette. Az elítélt elismerte, hogy az Országos Keresztényszocialista Párt járási vezetője volt és ilyen minőségében a járási tanács tagja. Ez a tisztség az ellenzéki magyar pártokban, röviddel Szlovákia megszállása előtt, azt a feltételezést alapozta meg, hogy hozzájárult Dél-Szlovákiát Magyarországhoz való csatolásához, azaz elősegítette a fasiszta megszállókat, amiért helyállónak vélték az SZNT 33/1945. számú rendelete 3.§ szerinti bűnösségét. Meglátásuk szerint magyarországi parlamenti képviselőként történő felszólalásaiban nyilvánosan támogatta a magyar kormányzat politikai irányvonalát, ami már Szálasi előtt is fasiszta volt. Az ítélet szerint így egyértelmű, hogy a vádlott nyilvánosan propagálta a kollaboránsok tevékenységét. A vád több részét is azonban nem tudta bizonyítani a népbíróság. Nem nyert bizonyítást például, hogy a vádlott titkos tárgyalásokon vett részt Sándor Gyula csicsói lakos házában. Azt sem tudták bizonyítani, hogy a vádlott feldíszített autón üdvözölte a megszálló katonákat,

---

⁴¹ Itt kiderült, hogy František Solčan édesanyja csicsói magyar asszony volt.

⁴² MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 25. melléklet, Kihallgatási jegyzőkönyv.

⁴³ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 28. melléklet, Tanú kihallgatási jegyzőkönyve.

ahogy azt sem, hogy a magyar katonákat a szovjet sereg elleni kitarásra biztatta volna. Nem volt bizonyítéka annak sem, hogy a Szovjetunió ellen lázított volna Csicsón a megszállásról vetített film előtt. Az sem nyert bizonytságot, hogy mint a felülvizsgáló bizottság tagja a visszacsatolás után vétett volna az SZNT 33/1945-ös rendelete ellen. Következésképpen ezek a vádpontok alól felmentették Király Józsefet. A népbíróság enyhítő körülménynek tudta be, hogy a vádlott még sosem volt elítélve, a megszállás idején segédkezett a szlovákoknak és a faji üldözötteknek, a nyilas megszállás idején pedig üldöztetésben volt része, és be is börtönözték.⁴⁴

A Király József elleni ítélet

A Komáromi Járási Népbíróság 1946. augusztus 28-i ülésén Dr. František Renner vádló, a szenátus elnöke, valamint Jozef Severný, Jozef Šošoka, Tomáš Palacka és Jozef Porubský szenátusi ülnökök részvételével bűnösnek ítélték Király Józsefet, mivel az első Csehszlovák Köztársaság ideje alatt az Országos Keresztényszocialista Párt komáromi járási vezetőségében tevékenykedett és ebben a minőségében Csehszlovák Köztársaság ellenes cselekedetei voltak.⁴⁵ Ezen felül a magyar „megszállás” idején a Felvidéki Párt, később a Magyar Élet Pártjának a parlamenti képviselője volt. Ebben a minőségében a politikai élet szereplője volt, részt vett pártja megmozdulásain, ahol nyíltan a fasiszta kormányt erősítette megnyilvánulásaiban, és ezzel a fasiszta megszállók és a kollaboránsok tevékenységét segítette, propagálta és elismerte. Ezzel a cselekedetével kollaboránsnak minősül az SZNT 33/1945. számú rendelete kollaboránsokról szóló 3.§ a-tól e-ig terjedő bekezdései alapján.⁴⁶ Kollaboránsnak nyilvánították, melynek alapján a javasolt ítélet

---

⁴⁴ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Menom Republiky a slovenského národa!

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ SZNT 33/1945. számú rendeletének 3§-sa: Kollaboránsok

- a) Aki bármilyen módon segítette a fasiszta megszállók vagy a hazai árulók tevékenységét, velük együttműködött azzal a szándékkal, hogy elősegítse a német háborús erőfeszítéseket, vagy károsította a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és szövetségesei elleni háborús erőfeszítéseket, valamint a szlovák nemzet felszabadítási harcát, vagy
- b) aki demokratikus és antifasiszta személyek és szervezetek politikai tevékenységük miatt történő üldözését elrendelte, szervezte vagy buzgón végrehajtotta, aki másnak jogellenes sérelmet

Király József számára a fő büntetés 6 hónap fegyházban letöltendő idő, mellékbüntetésként pedig teljes vagyonek kobzás, amely vagyont az állam kapja meg, és a közügyektől 5 évre való eltiltás. A büntetésbe beleszámítódik az előzetes letartóztatásban töltött 1946. április 8. és augusztus 28. között eltelt idő. Az ítélet ellen az SZNT 55/1945. számú rendelete 29.§ 1–2. bekezdése alapján fellebbezésnek helye nem maradt.⁴⁷ Ez a paragrafus a megtorló bíraskodás alapelve volt, mivel kimondta, hogy az ügyek intézését nem lehetett késleltetni. Leírta azt is, hogy a vádlottnak meg kellett kapnia a vád szövegét, viszont konkrét időintervallumot nem tartalmazott, így nem maradt idő a védelemnek a fellebbezésre sem.

Rabság és szabadulás

A politikai fogolyként számon tartott Király 1946. július 15-én egészségügyi ellátásra szorult a börtönben, így a városi kórházba szállították, ahol megállapították, hogy Királynak károsodott a szívizomzata, a koszorúerek erőteljesen meszesednek és magas a vérnyomása.⁴⁸ Itt, ahol szeptember 6-ig tartották fogva, vette kézhez az ítéletéről szóló határozatot.

---

okozott faji, nemzeti, vallási vagy politikai hovatartozása, valamint antifasiszta meggyőződése miatt, vagy aki elrendelte vagy buzdón végrehajtotta a szlovák emberek külföldre, internáló táborokba vagy a német háborús vezetés javát szolgáló munkára történő kitelepítését, vagy c) aki fasiszta szervezetek tagjaként vagy politikai befolyásának felhasználásával más polgárok kárára gazdagodott meg, vagy aki a német vagy magyar megszállókkal, illetve hazai árulókkal való együttműködés révén vagy a háborús viszonyok kihasználásával aránytalanul gazdagodott meg, vagy

d) aki a köz-, politikai, gazdasági vagy kulturális élet jelentős szereplőjeként szolgáltatásait a megszállók vagy a fasiszta rezsim rendelkezésére bocsátotta, hogy ezzel segítse e rezsim felépítését, fenntartását és a szlovák nemzet szenvedéseinek elhúzóását, vagy

e) aki a kollaboránsok (a)–(d) pontok szerinti tevékenységét nyilvánosan propagálta vagy jóváhagyta, 30 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, súlyosbító körülmények esetén halálbüntetéssel.

⁴⁷ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Végzés a járási népbíróság döntéséről.

⁴⁸ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., 37. melléklet, Király József júliusi kórházi áthelyezéséről

Szeptember 13-án a járási főorvos helyettese újra beutalta őt a városi kórházba.⁴⁹ A komáromi rabtárs, az ipolypásztói Balla József leveléből tudjuk, hogy Király beteg volt és le volt gyengülve a börtönben. Balla korábban szabadult, és első útja a levélben meg nem nevezett tisztelendő urakhoz vitte, akiknek beszámolt Király állapotáról, hogy azok tudjanak intézkedni a kórházba való átszállítása ügyében.⁵⁰ Az esperes-plébános október 8-i szabadulása után visszakerült Csicsóra, s október 14-én már ott éri Hajdú Béla üdvözlő levele. A csicsói fennmaradt levelezéseiből megtudtuk, hogy a kórházban paptársai közül egy bizonyos Pataki Maurus, aki valószínűleg bencés tanár lehetett, rendszeresen látogathatta, alkalmanként 1-2 órát tölthetett nála.⁵¹ A nagyszombati egyházi főhatóságnak 1946. november 15-én írott leveléből megerősítést nyerünk, hogy azon év október 8-án került szabadlábra. Ebben a levelében írta, hogy az őt helyettesítő Beltovszky László plébános visszatért Gútára.⁵²

Szabadulása után néhány héttel már újra aktív életet élt. Cseri István nagymegyeri plébánossal is bizalmas levelezésben állt Király, aki önként a Csehországba deportált nagymegyeri hívek meglátogatására utazott, ami miatt, ahogy Királynak írta, 1947. október elején megkapta az „úti igazolványt”.⁵³ Ugyanő arról számolt be az esperes-plébánosnak, hogy 66 magyar katolikus papot terveztek kiutasítani a hatóságok az országból, ráadásul az iskolaigazgató Hencz Pál szerint Lestár Istvánt folyamatosan zaklatták a hatóságok, és azt akarták elérni, hogy önként távozzon az országból. Cseri Istvánnal egyébként a csicsói Szántáspusztán, a Csiliz partján találkoztak rendszeresen, hogy bizalmasan tudjanak beszélni.⁵⁴ 1947-ben már a Csehországban deportáltak ügyében találták meg levelükkel paptársai, köztük Szepesy Valter komáromi bencés, aki 1947. július 17-én Prágából írt Királynak levelet, hogy az járjon közben a Cseh-Morvaországba deportált magyarok házasságkötése ügyében.⁵⁵ Szepesy leveleiben részletesen írt a csehországi helyzetről, ahol egy másik bencéssel, Fehér Damázzal együtt voltak, és kérte Királyt, hogy esperesként

---

⁴⁹ MVSR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, OLS Komárno, Register obžalovaných, 680/46., Király József szeptemberi kórházi áthelyezéséről

⁵⁰ Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., Balla József levele.

⁵¹ Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., Maurus atya levele.

⁵² Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., 287/1946. sz. levél.

⁵³ Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., Cseri Istvánnak írott levél.

⁵⁴ Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., Cseri István levele.

⁵⁵ Csicsói római katolikus plébánia irattára, 1940. dob., Szepesy Valter levele.

járjon közben annak érdekében, hogy újabb magyar papok mehessenek a deportált magyar hívekhez. Szepesy szerint a legtöbb magyar deportált majorokba került.

Beneš dekrétumai és a katolikus egyház reakciója a magyarok és németek kollektív büntetésére

Az SZNT 1945. évi 33. számú rendelete a fasiszta bűnösök, megszállók, az árulók és kollaboránsok megbüntetéséről és a népbíróság létesítéséről szólt. A dolgozatunkban is idézett paragrafusok pedig a hazaárulás és a kollaboráció vádját tartalmazzák. A Szlovák Nemzeti Tanács megbízott testületének 55/1945. számú végrehajtási rendelete 1945. június 5-én került kihirdetésre, és a Szlovák Nemzeti Tanács 33/1945. számú rendelete a fasiszta bűnözők, megszállók, árulók és kollaboránsok büntetéséről és a népbíróságok létrehozásáról szólt, amely meghatározta a népbíróság előtti büntetőeljárás teljes folyamatát.

Bíró Lúcián, a komáromi bencés rendház főnöke Pannonhalmára írt soraiban ekképpen tájékoztatja a kialakult helyzetről az ottani rendtársakat:

„A katolikuság ma általában nem cikk. A szlovák körök is sokat panaszkodnak a lutheránusok és a partizánok túlkapásairól. Alkalmam volt beszélni több püspök úrral is (Buzalka, Nécsey auxiliarisokkal, Kmetykó érsek és Skrábik püspök urakkal): ők is elítélik a magyarokkal és németekkel való bánásmódot. Szó szerint igaz, amit a hercegprímás úr körlevele mond (1945. október 15-én kelt): »Végzik ezt ama eszközökkel, amelyeket a szerencsétlen zsidókon próbáltak ki (...) nagyrészt ugyanazon emberek, csak más keretek közt és más színekkel, a nemzeti szocializmus szellemétől hajtva.« Ezt mi odaát neofasizmusnak nevezzük.”⁵⁶

1945. november 14-én *A Csehszlovák Köztársaság püspökeinek közös pásztorlevele a csehszlovák katolikusok legsürgetőbb kérdéseiről* címmel megjelent körlevél 7. pontja a *Miképpen viselkedjünk a más nemzetiségűekkel szemben* címet viseli, és így fogalmaz:

„Számunkra érvényes a Szentatya levelében megfogalmazott parancs: Ne lépjétek túl az igazságosság határait a jog és a becsületesség terén. Nem az az igazi győzelem, ha az igazságosság győz, ha a szeretet győz? Ne büntessék az ártatlanokat a bűnösökkel együtt; és ha a bűnösöket büntetik, ne tegyék azt a megfelelő mértéken túl, hogy a bűnösök

---

⁵⁶ Pannonhalmi Főapátsági Levéltár (továbbiakban: PFL), Főapáti Hivatal iktatott iratai (továbbiakban: FH), 126/1945., Bíró Lúcián levele.

elítélésekor ne legyen erőszak a büntetésben, azaz elítélendő erőszak, és ha mindenütt a gyűlölet magvai szórótnak, a nemzet ne szenvedjen kárt legbelsőbb összetartozásában. Legyen a szeretet, amely a keresztények nemes jelképe és megteveszthetetlen jele, minden magán- és közéleti cselekedetetekben az igazságosság vezetője. Amikor mi magunk szenvedtünk, az számunkra becsületes volt és dicsőséget jelentett; ha mi magunk követnénk el igazságtalanságot, az Isten előtt bűn és az emberek előtt szégyen lenne, és külföldön sem felejtene el. A volt koncentrációs táborok kegyetlenségének árnyéka sem szennyezhet be minket, mert a történelem éles szemmel lát, és a későbbi években minden hibát pellengérré állítana, ahogy ma pellengérré állítják a dachauit, auschwitzi és más táborok kegyetlenségét.”⁵⁷

1945. november 15-én az olműtzi püspöki konferencián memorandumot írtak alá a csehszlovák kormány felé Dr. Leopold Prečan olműtzi, Dr. Karol Kmeřko nyitrai és Dr. Mořic Pícha hradeckrálovéi püspökök. Ennek III. bekezdésében szóltak arról, hogy a németekkel és a magyarokkal való bánásmód a hivatalok részéről nem összeegyeztethető nemzeteik (t.i.: cseh és szlovák nemzet) keresztény érzületével és jó hírnevével. Felrótták a kormányzatnak, hogy korábban azt ígérték, hogy az állapotok rendezése emberséges lesz és nélkülözi a náci metódusokat. Felkérték a kormányt, hogy védje meg és tartsa tiszteltben a németeknek és magyaroknak az élethez, az egészséghez, a léthez és a becsülethez való természetes jogait. A német és magyar papság kapcsán kijelentették, hogy szüksége van rájuk az egyháznak az országban. Kérték a belügyminisztériumot, hogy a papság tagjai kaphassanak állampolgárságot. Kérték, hogy azoknak a papoknak, akiknek el kell hagyniuk az országot, az ügyét az egyházi főhatóság szervezhesse és intézhesse az új szolgálati helyeik egyházi főhatóságával. Külön kérték, hogy a deportálásra ítélt papok magukkal vihessék a vagyonukat is.⁵⁸

A csehszlovák katolikus püspökök 1945. november 18-án kelt memorandumja a Csehszlovák Köztársaság kormányának címezve (Pamětní list katolických biskupu čsl.

---

⁵⁷ Společný pastýřský list episkopátu republiky o současných nejnaléhavějších otázkách československých katolíků – listopad 1945. Elérhető itt: www.kardinal.cz/res/archive/007/000775.pdf?seek=1190051222 (utolsó megtekintés dátuma: 2026.II.18.). [Minden eredetileg nem magyar nyelven íródott idézet fordítását a jelen tanulmány szerzője végezte el.].

⁵⁸ Pamětní spis katolických biskupu čsl. Vláde Československé republiky. Elérhető itt: www.kardinal.cz/res/archive/020/002171.pdf?seek=1288953792 (utolsó megtekintés dátuma: 2026.II.18.).

Vláde Československé republiky), amit a püspökök és általános helynökök írtak alá, és több pontban reagált a Beneš-dekrétumokra. Elsősorban megköszönték, hogy a dekrétumok egyelőre érintetlenül hagyták az egyházi vagyont. Az oktatásügyi rendelkezések kapcsán egyet nem értésüket fejezték ki az oktatás államosításával kapcsolatban. A katolikus egyházi vezetők figyelmeztettek a vallásszabadság, a szabad vallásgyakorlás elfogadásának szükségességére az új államrenden belül. A memorandum hetedik pontjában figyelmeztették a hatalmon lévőket, hogy tartózkodjanak mindenféle túlzástól a háborús bűnösök megbüntetésében, legyenek türelemmel a más nemzetiségbeliek iránt.⁵⁹

Összegzés

A tanulmány középpontjában Király József csicsói esperes-plébános 1946-os népbíróági pere áll, amely a Beneš-dekrétumok, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács 33/1945. számú rendeletének alkalmazási gyakorlatát vizsgálja egy dél-szlovákiai magyar katolikus pap esetében. A forrásbázist elsősorban a komáromi népbíróság iratanyaga, valamint egyházi és helyi levéltári dokumentumok alkotják, amelyek lehetővé teszik a politikai vádak, a tanúvallomások és az ítélet indokolásának összevetését.

Király József életútja jól példázza a két világháború közötti felvidéki magyar katolikus elit sokrétű szerepvállalását. A Bécsben 1921-ben pappá szentelt lelképásztor 1927-től Csicsó plébánosa, majd 1936-tól esperes lett. Egyházi tisztségei mellett aktív szerepet vállalt a magyar kisebbségi politikában az Országos Keresztényszocialista Párt járási vezetőjeként, majd 1939-től a magyar országgyűlés képviselőjeként. A per során e politikai szerepvállalás vált a kollaborációs vád alapjává. A vádhatóság szerint Király 1938-ban titkos tárgyalásokon vett részt Dél-Szlovákia Magyarországhoz csatolása érdekében, üdvözölte a bevonuló magyar csapatokat, és a háború alatt a „fasiszta kormányzat” politikáját támogatta. A tanúk elenyésző része – különösen František Solčan postamester – a visszacsatolás melletti agitációval és szovjetellenes kijelentésekkel vádolta. Ugyanakkor több helyi tanú (Rudinszky Lukács, Bödök József, Lukovics László) Király szociális érzékenységét, a szlovák lakosság érdekében tett közbenjárásait és a nyilas uralom alatti meghurcoltatását hangsúlyozta. A peranyag különösen jelentős eleme, hogy a népbíróság

---

⁵⁹ PFL, FH, 1354/45.

számos konkrét vádpontot – így a titkos összeesküvésben való részvételt, a szovjetellenes uszítást vagy a katonai propaganda vádját – bizonyítottság hiányában elvetett. Az ítélet mégis bűnösnek mondta ki Király Józsefet kollaborációban, elsősorban politikai tisztségei alapján. A hat hónap fegyházbüntetés, a teljes vagyonelkobzás és az ötéves közügyektől való eltiltás a kollektív felelősség logikáját tükrözi, így a magyar kisebbségi politikai elit szereplőit egységesen a „fasiszta megszállás” strukturális támogatóiként értelmezte. A döntés ellen fellebbezésnek nem volt helye.

A tanulmány rámutat arra, hogy Király József esete túlmutat az egyéni felelősség kérdésén. A per kontextusában vizsgálható a Beneš-dekrétumok jogalkalmazási gyakorlata, a magyar és német kisebbséggel szembeni kollektív retorzió, valamint a katolikus egyház ambivalens helyzete. A csehszlovák püspöki kar memoranduma és pásztorlevelei egyértelműen bírálták a kollektív büntetés túlkapasait, hangsúlyozva az igazságosság és a keresztény szeretet elvét. A komáromi és pannonhalmi levéltári források és a korabeli püspöki körlevelek tanúsága szerint az egyházi vezetők elutasították a „náci módszerek” alkalmazását a magyarokkal és németekkel szemben.

Király József életútja így a háború utáni közép-európai átmenet ellentmondásait sűríti magába. Egy, a magyar politikai reprezentációban szerepet vállaló, ugyanakkor humanitárius tevékenységet is folytató pap a népbírói igazságszolgáltatás keretében kollaboránssá minősült. A források kritikai elemzése arra utal, hogy a politikai lojalitás kérdése elsőbbséget élvezett az egyéni cselekedetek differenciált mérlegelésével szemben. A per ezért nem csupán egyháztörténeti vagy helytörténeti jelentőségű, hanem a kisebbségpolitika, az átmeneti igazságszolgáltatás és a kollektív felelősség közép-európai történetének fontos esettanulmánya.

Felhasznált irodalom

Csicsói római katolikus plébánia irattára.

Képviselőházi napló, 1939. XIX. kötet, 1943. december 10. – 1944. november 9.

Komáromi Lapok, 1942.

MALATINSKÝ, Michal: *Slovensko a retribúcia v rokoch 1945–1948*.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MVSR), Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, Fond: Okresné ľudové súdy (OLS) Komárno, Register obžalovaných.

- Pamětní spis katolických biskupů čl. Vláde Československé republiky. Elérhető itt:
www.kardinal.cz/res/archive/020/002171.pdf?seek=1288953792 (utolsó megtekintés dátuma:
2026.II.18.).
- Pannonhalmi Főapátsági Levéltár, Fond: Főapáti Hivatal iktatott iratai. *Prágai Magyar Hírlap*,
1938.
- ROTH, Pavol (1998): *Zberné, internačné a pracovné tábory a tábory nútených prác na Slovensku a v Čechách*. Levoča.
- SOMOGYI, Alfréd (2023): A magyar szlovák lakosságcsere hatása a felvidéki református egyházra.
In: *Teológiai Fórum*. 2023/1. 120–134.
- Společný pastýřský list episkopátu republiky o současných nejnaléhavejších otázkách
československých katolíků – listopad 1945. Elérhető itt:
www.kardinal.cz/res/archive/007/000775.pdf?seek=1190051222 (utolsó megtekintés dátuma:
2026.II.18.).